

MÍT SVÝ JISTÝ

ANKE STELLING

Větrné mlýny

Větrné mlýny, Brno 2024

Projekt se uskutečňuje za finanční podpory
Ministerstva kultury České republiky.

Kniha vychází za podpory Česko-německého fondu budoucnosti.
Herausgegeben mit freundlicher Unterstützung
des Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds.

Vydání knihy podpořil Goethe Institut Česko.

© Anke Stelling by Verbrecher Verlag, Berlin 2018
Translation © Tereza Semotamová, Michaela Škultéty, 2024
© Větrné mlýny, 2024

ISBN 978-80-7443-522-5 (papírová kniha)
ISBN 978-80-7443-537-9 (eBook)

Překlad Tereza Semotamová a Michaela Škultéty

ANKE STELLING

MÍT SVÝ JISTÝ

Poslouchej, Beo, chci ti říct, co je ze všeho nejdůležitější a ze všeho nejhorší, nejtěžší k pochopení, a když to přesto nějak dokážeš, zároveň ze všeho nejhodnotnější: jednoznačnost neexistuje. Musím ti to říct hned teď, úplně na začátku — protože na to pokaždé znovu zapomenu. A možná na to zapomínám proto, že po jednoznačnosti tolik toužím a poznání, že nic takového neexistuje, je pro mě tak bolestné. Ale zároveň i útěšné.

Jak mě může něco, co bolí, i utěšovat? No, vidíš. Přesně tohle mám na mysli.

Když například řeknu: miluju tě. Jo, miluju tě. Je to neuvěřitelné. Ty jsi neuvěřitelná! Jsi tak krásná a chytrá a živá, a člověk tě chce líbat a hádat se s tebou a k tomu všemu jsi nejlepší. Jsi to nejlepší, co se mi kdy stalo, a zároveň by pro mě bylo lepší, kdybys neexistovala, protože tebe a to, že tady jsi, nemůžu vydržet. Nemůžu vydržet, jak se o tebe bojím, jak se bojím o sebe jen proto, že ses narodila. A musím ti

úplně vážně doporučit, abys co nejrychleji zdrhla. Vypadni odsud, ať je mezi námi vzdálenost, rychle dospěj. Jsem pro tebe jed, chápeš? Rodina je hnízdo neuróz, a vládkyně našeho hnízda, našeho útočiště, jsem já. Jsem orlice s drápy a s hřejivou, měkkou zadnicí sedící na vejcích, s chraplavým hlasem a enormním rozpětím křídel, každému, kdo se k tobě jen přiblíží, vyklovu oči, kroužím nad tebou, učím tě létat a ve všem jsem ti napřed. Ukážu ti krásy tohoto světa a také všechna nebezpečství, a až sama vyletíš, budu na tebe čekat v hnízdě: naplněná laskavostí a závistí a pýchou.

Ty už přece víš, o čem mluvím.

Nedávno ses tak oklepala, když jsi přišla domů: „Upřímně, ty vogo, tady to hrozně smrdí!“

A máš pravdu, zlato. Smrdí. Námi. Rodinou. Tak báječně, bezpečně a odporně. Pojď ke mně, ať tě můžu obejmout. A myslí na to, že odsud musíš zmizet.

To se přece ví

Jsem fakt natvrdlá. Nebo to tak mají všichni, že jim teprve v půlce života najednou docvakne, co nepochopili po celé ty roky, přestože je to víc než do očí bijící?

Vždycky jsem si myslela, že jsem chytrá, znám svět a rozumím lidem. Koneckonců už před nástupem do školy jsem uměla číst, dobře se vyjadřovat i počítat z hlavy. Věděla jsem, že se mám mít na pozoru před Frankem Häberlem a naším domovníkem a že se můžu spolehnout na Simmiho Sanderse a učitelku na pracovky. Ale o větších souvislostech, strukturách nebo mocenských poměrech jsem neměla ani ponětí. V tomto ohledu mi chyběly ty nejprostší poznatky — například ten, že můj život by mohl být i jiný. Říká se tomu myslím jistota. Bezpečí. Šťastné dětství.

Přesně si vybavuju okamžik, kdy jsem si pomyslela: fuck!, kdyby naši bydleli jinde, měli bychom v kuchyni jinou podlahu.

To už mi bylo přes dvacet a měla jsem tehdy za sebou několik stěhování: z domova do Berlína a potom sem a zase tam.

Tentokrát jsem měla štěstí na kuchyňskou podlahu snů: xylolit ze třicátých let, tmavě zelený a velmi zachovalý.

Doma jsme měli západácký lino z šedesátých let, šedivý se vzorem šedivých šmouh, pláty třicetkrát třicet centimetrů — pročež šmouhy neustále měnily směr. Nic proti tomu linu, vyrůstala jsem na něm dobře a ráda. Navíc bylo nenáročný na údržbu. Teprve když jsme se k němu začali lepit, říkávala máma: „Mělo by se vytřít,“ a potom jsem na zem vysypala čistící písek a drhla bez hadru, žasla jsem nad tím, jak černá je voda, kterou jsem vylívala do záchodu.

Podlaha byla podlaha. Když měl někdo jinou podlahu, bylo to tím, že to byl někdo jiný.

Splachovací nádržka záchodu měla na straně černou páčku. Za tu jsem zatáhla, abych spláchla špinavou vodu. Tu nádržku jsme neměnili nikdy, ani když jednoho dne začalo být módní šetrné splachování, ani když se ta stará mechanika porouchala a páčka se kvůli únavě materiálu zlomila. Rodiče domácímu nikdy nic neřekli. Během té spousty let, co jsem s nimi žila, jsem ho ani jednou neviděla. Možná proto jsem až tak pozdě pochopila, jaký je rozdíl mezi bydlením v nájmu a ve vlastním — protože moji rodiče se o pronajatý byt starali jako o vlastní, a když už to jinak nešlo, sami zavolali instalatéra a zaplatili mu z vlastní kapsy. Proč? Aby se nemuseli s nikým dohadovat, řekla bych. Aby předstírali, že jsou svobodní.

„Proč seš tak vzteklá?“ zeptala se mě Renate, kamarádka mé matky, když jsem s ní seděla v kavárně.

Trhla jsem sebou, protože jsem si vlastně zrovna připadala fakt vyrovnaná, jak jsem tam tak popíjela čaj a klábosila s ní

o všem možném. Ona ale chtěla mluvit o knize, kterou jsem napsala, a v té jsem matkám, jako je ta moje, vyčetla, že svým dcerám hodily na krk vlastní sny o svobodě, aniž by je dovedly specifikovat nebo dcerám poradily, jak je asi tak uskutečnit. Renate si tu pasáž v knize vzala osobně; právem, přišlo mi, i když jsem při psaní přímo na ni nemyslela.

„Žádná generace se nevyhne výčítkám od té, která přijde po ní,“ odpovím.

„V tom případě ti přeju hodně zábavy s tvýma dětma,“ řekla a já kývla.

„Díky.“

Ráda mám poslední slovo. Ona ale taky.

„Není zač.“ A navíc ten zvláštní výraz ve tváři: špatně maskované všeznákovství, předstíraná shovívavost. Tenhle výraz mívám taky, tenhle výraz matky předávající svým dcerám stejně jako ty nesplněné sny, ano: tenhle výraz v tváři vypovídá o snech, zatímco pusa zatvrzele mlčí. Jazyk za zuby, brada lehce vystrčená dopředu. Renate je v tom fakt dobrá. Jenže já taky.

A Bea už to začíná dělat taky a já nesnesu, že se to takhle pořád dokola opakuje, raději chci zuřit, mluvit a psát a plivnout Renate do čaje — ať jednou vidí, co to znamená se rozzuřit.

„Pamatuješ si, jakou jsme měli doma podlahu?“ ptám se.

„Ne. Proč?“

„To lino bylo hnusný. Což nebyla samozřejmost! Na to jsem si musela přijít sama, vy jste s náma totiž nemluvili.“

„Jasně, že jsme s váma mluvili, od rána do večera, prosím tě.“

„Ale ne o podlaze a jak jste k ní přišli.“

Renate pozdvihla obočí a věnovala mi posměšný pohled. I v tom je dobrá: vyvolat v člověku pocit, že není tak úplně

při smyslech. Dělávala to už dřív, když k mámě přišla na návštěvu a já šla za nimi a o něčem vyprávěla: o škole, o kamarádech, o nespravedlnosti světa. Renate pak pozdvihla obočí a zpochybnila to, co říkám, poukázala na aspekty, které jsem přehlédla, vsadila všechno na to, aby mě znejistila. A já se nechala znejistit, místo abych její nesouhlas využila jako diskusní trénink.

Dnes je to jinak, dnes jí čelím. A tak jsem jí řekla, že teď už jsem přesvědčená, že se to lino mámě taky nelíbilo, ale brala ho jako něco, co si zkrátka může dovolit, co už tady prostě je, a navíc si říkala, že se jí vlastně netýká. V tom se ale mýlila, protože to lino ji prostě reprezentuje. No, dobře, to je možná přehnané. Pro mě je máma žena, která stojí na tomhle linoleu.

Renatino obočí zůstalo zvednuté.

„Ty to nechápeš?“ zeptala jsem se rozčileně. „Měla jsem vědět, co vlastně chtěla, jak došlo k tomu, co se pak považovalo za normální, jaké mohly existovat alternativy a proč se po nich nesháněla!“

„A co to má společného s tebou?“

„Všechno! Já na tý podlaze přece stála taky!“

Renate zavrtěla hlavou a objednala si další čaj. Pak si zašla na záchod, evidentně o tom nechtěla mluvit. Jenže musí, protože máma už nemůže. Zemřela, než jsem pochopila, na co se jí rozhodně musím zeptat, na které místo se zaměřit, protože, jak jsem se teď dozvěděla od Renate, mlčení je záměr, nikoli opomenutí. Ani jedna z nich, Renate ani máma, svoje děti nechtěly zatěžovat anekdotami a starými historkami, už vůbec ne těmi o nedostatku alternativ, špatných podmínkách a menším zlu.

„Měly jste být svobodné a jít si vlastní cestou.“

„Jo, přesně,“ řeknu, „ničím nezatížené.“

Renate už na moji ironii neměla náladu, chtěla mě raději sama popichovat.

„Tvoje máma by samozřejmě ráda měla mramorovou podlahu v chaletu u Ženevského jezera.“

Jo, jo. Samozřejmě.

Seznam pro Beu: xylolit je podle mě nejhezčí ze všech podlah, v dnešní době je ale šíleně drahý, protože už není běžný. Nechat si položit xylolit je v současnosti nerdský luxus, takže na to zapomeň.

Palubky v kuchyni na první pohled možná vypadají hezky, ale jsou náchylné na mastné skvrny, a ve škvírách se hromadí špína. Znáš to přece z domova, taková podlaha je všechno, jen ne praktická na údržbu.

Jenže kachličky, které se dají zcela jednoduše vytřít, taky nejsou takzvaně praktické, protože je člověk musí denně čistit, nic se do nich nevsákne a všechno je na nich vidět, leda by měly vzorek, na kterém není vidět nic, jenže takový kachličky, Beo, bývají fakt hnusný. Mnohem horší než lino, protože kachličky ještě ke všemu studí, leda že by pod nima bylo podlahový vytápění. Když to shrnu: jednobarevný keramický kachličky s podlahovým topením jsou v pohodě — pokud má člověk uklízečku, co je neustále myje. Uklízečku jsem ještě nikdy neměla. Pracovala jsem jako uklízečka, jenže to do seznamu podlah nepatří, nebo ano?

Ale ano. Patří. Samozřejmě.

Rozhodla jsem se vyprávět všechno. Nic není přirozené, všechno je nějak udělané, všechno se vším nějak souvisí, prospívá, nebo škodí jednomu nebo druhému, a to, co bývá považováno za samozřejmé, je speciálně podezřelé. Bee je teď čtrnáct a je třeba ji iniciovat. Provést osvětu a uvést ji

do světa kuchyňských podlahových krytin, dělby práce, rozvržení práce, úklidových prací, mzdových nákladů, nákladů na bydlení, hlavních a vedlejších výdajů, kalkulace analýzy nákladů a přínosů, velkého zúčtování a vyřizování účtů, a to jak finančních, tak emocionálních.

Na rozdíl od své matky nebudu předpokládat, že se Bea časem sama dozví to, co potřebuje vědět; na rozdíl od Renate a jejích kamarádek se nebudu držet zpátky kvůli představě, že by moje vyprávění mohlo mít na děti negativní vliv, odradit je nebo je omezovat v jejich rozvoji. Právě naopak, představuju si, že je vyzbrojím vědomostmi a příběhy. Že je nevypustím z domova naivní a lehkomyšlné, ale vybavené poznatky a interpretacemi — brnění a zbraně zkrátka něco váží.

À propos zbraně.

Přišel mi dopis. Je adresovaný mně a obsahuje úhledně přeložený list papíru — výpověď z našeho bytu, ne, špatně: kopii výpovědi z našeho bytu, na vědomí. Protože byt, kde bydlíme, je ve skutečnosti psaný na Franka, to on je hlavní nájemce, a Frank dal výpověď.

Bydlíme tady už čtyři roky. Poté, co se Frank a Vera odstěhovali do K 23, nastěhovali jsme se do jejich bytu; byla to šťastná náhoda, znát někoho, kdo má osmnáct let starou nájemní smlouvu a nechá nás u sebe bydlet.

Jenže jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.

Ten dopis je účet za to, co jsem udělala, proto je taky adresovaný mně, a ne Svenovi nebo nám oběma.

Za tuhle mizérii můžu já, to já jsem Franka přivedla do situace, kdy musí vyvodit důsledky. Ze všeho, co se děje, musím vinit samu sebe, a to taky dělám, tady ve svém kamrlíku, v těchhle dvou metrech čtverečních vedle kuchyně ve staré berlínské zástavbě, původně zamýšlených jako spíž, jde

o zadní část záchodu, s nímž má společné okno. Děti jsou ve škole, respektive ve školce, Sven je ve svém ateliéru — kde může zůstat taky jen dočasně, dokud investor nepřeformuluje zamítnuté stavební povolení a nedostane zelenou. To formulace rozhodují. Zírám na ten dopis.

„Vážené dámy a pánové,“ stojí tam, neosobně, dopis je adresovaný správě bytového domu, mně je určeno jen razítko „na vědomí“ a absolutně žádné oslovení. Jen ta zelená razítková barva. Velmi úřední. Velmi zvláštní, když Frank není žádný úřad, ale starý kamarád. Kde to razítko asi vzal? To mi nemohl třeba zavolat?

Ne. Frank se mnou nechce mluvit.

„Vždyť to ani nejde,“ řekla by Vera. Vera mi už před několika měsíci poslala email, ve kterém stálo: „Naše společná cesta tady končí.“ Což jsem si nepřeložila jako: „Radši popřemýšlej, kam se přestěhujete, brzo na vás totiž pošlu Franka.“

Její email jsem pochopila tak, že mi dává výpověď z našeho přátelství, že se už se mnou nechce vídat.

„Miluju tě,“ stálo tam ještě, a já teprve s výpovědí z bytu v ruce pochopila, že existují dva způsoby, jak to říct: prostě a jednoduše, protože to tak je — anebo výhružně, aby člověk zahájil nějaké opatření. Takhle mluví rodiče. A bohové.

S tou výpovědí v ruce mi bylo jasné, že to, co udělala Vera, je ta druhá možnost, protože já sice nejsem její dítě, zato ale dlouholetá kamarádka, svým způsobem spřízněná duše, a tím pádem platí rodinná pravidla i pro mě.

U Very v rodině se láska vždycky zdůrazňovala bez ohledu na to, jaké ohavnosti se zrovna děly nebo následovaly; Veřino vyznání lásky mě mělo zneklidnit, konec konců jsem „brutálně porušila pravidla“, a nemám se tím pádem co „divit“.

Pravidlo, které jsem porušila, zní: „Špinavé prádlo se nepere na veřejnosti.“ Další skvělé pořekadlo, které rodiny

drží pohromadě. „Prádlo“ znamená soukromé záležitosti, „špinavé“ značí nereprezentativní a „prát“ něco vykecat, vyzradit, vyprávět. A když řeknu, že vyprávět je moje povolání, Ulf prohlásí: „Neschovávej se za svoji práci.“ Protože povolání jsem si přece vybrala sama.

Existuje obrázková kniha od Lea Lionniho, v níž obhajuje práci umělce. Před čtyřiceti lety to byl hit a dnes už je to legenda, což ale neznamená, že by její poselství k lidem proniklo.

V té knize vystupuje skupina myší, sbírají zásoby na zimu a pořádně dřou — zatímco jedna z nich jen leží na slunci a údajně sbírá barvy, pachy a dojmy. Má vůbec právo žít ze zásob, když přijde zima? Ale vida: v nejtemnějším a nejhladovějším okamžiku na konci zimy nastane chvíle, kdy ona údajně lenivá myš zachrání ostatní svým popisem barev a pachů a chutí světa. „Vždyť ty jsi básnířka,“ řeknou myši a myš básnířka zrudne a přikývne.

Zajímalo by mě, jestli Lea kvůli tomuhle příběhu taky vyhodili z bytu. Někteří jeho kamarádi s pracovní smlouvou na dobu neurčitou se určitě poznali v tupých myších, které si dělají zásoby, a jeho bývalá žena řekla, že se chová arogantně, když své evidentní selhání v roli živitele rodiny interpretuje jako záchranu světa. Ale kdo ví. Možná se všichni jen zasmáli a knihu darovali kamarádům a příbuzným k narozeninám, byli na Lea pyšní a děkovali mu, že se tolik snažil popsat jejich ambivalenci a věčný boj ohledně toho, jak žít.

Vera, Friederike, Ulf, Ingmar a ostatní mi každopádně nebyli vděční, že jsem pro naši mizérii našla slova, naopak. Už jenom ten výraz „mizérie“ jim připadal jako nepřipustné označení. Protože ve skutečnosti bylo přece všechno dobré.

Dobrý znamená, že se to zvládlo. Že jste dospěli až sem, že máte své jistý — přinejmenším pro každé dítě vlastní pokoj, místo podle vlastního výběru ve školce nebo škole, kterou z různých důvodů upřednostňujete před školou spádovou.

Že jsou všichni zdraví. A v dobré náladě — přinejmenším ne v tak špatné náladě, aby se něco muselo změnit; zatím stačí vybíjet si mizernou náladu na jiných, na všech, kteří se nechovají tak, jak by si člověk představoval.

Nazývat tento druh dobrého života mizérií je podlé.

V nejtemnějším okamžiku jsem místo o slunci a barvách vyprávěla o temnotě okamžiku — což utěší jen některé myši, jiné ne, a některé z těch, které v mojí temnotě hrají roli, se cítily zrazené a využité.

„Kdo jsi, že svůj náhled vyvyšuješ nad ostatní?“ ptali se mě. „Kdo ti to, prosím pěkně, dovolil?“

Já sama sobě. Myš básnířka.

V temnotě je tma a v mém kamrlíku je teskno.

Zákonná výpovědní lhůta činí tři měsíce. Do konce roku odsud musíme zmizet.

Víš vůbec, Beo, že Frank je náš hlavní nájemce? Bojím se, že jsem tě ohledně těchto poměrů nechávala ve stejné nejistotě jako mí rodiče mě. Bojím se, že i ty považuješ naši kuchyňskou podlahu za samozřejmost.

Dala jsem ji v sázku. A teď je fuč. Můžu si za to sama; jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. „Haló, slyší mě někdo?“ Ne. Nikdo nic neříká.

Nikdo nemluví, každopádně ne o důležitých otázkách, osobních tísních, vlastním podílu. Dvacet pět procent celkové částky — kolik to asi dělá?

Můžu psát, o čem chci, je slyšet jen hučení mého notebooku. Hučení začíná být zneklidňujícím způsobem hlasité,

kdo ví, možná brzo ustane. Měla bych zálohovat, potřebuju back up.

Vědělas, že psaní znamená jistotu? Pojištění, zajištění, opěrný i stěžejní bod směrem do budoucnosti; tady to přece takhle stojí, jo, vzpomínám si!

Dům ti nabídnout nemůžu, Beo, dokonce ani byt, ale můžu ti něco vyprávět, říct ti všechno, co vím.

Je mi jedno, jestli to chceš slyšet. Jsem Resi, vypravěčka, spisovatelka z povolání. Smůla, proč jen sis vybrala takovou matku?

To je totiž taky velmi rozšířený příběh: že si děti svoje rodiče vybírají. Že se před narozením tyhle dušinky vznášejí kolem, hledají vhodný pár. Přesně jako myšlenka, že se rodičům narodí dítě, jaké se zaslouží — nebo jaké potřebují na cestě k úplné zralosti.

Líbí se ti takové příběhy? Mně ne.

Ale jak vidíš, znám je, protože se prostě vyprávějí a působí na nás. Další věc, kterou jsem pochopila příliš pozdě. Jakou sílu příběhy mají a že vyprávění znamená moc.

Před několika lety jsem na tvoji škole zažila rodičovské schůzky, kde to fakt vřelo a muži s prošedivělými spánky a chraplavým hlasem si navzájem skákali do řeči — otcové, kterým se děti narodily v pozdním věku, kteří, jak mi později bylo řečeno, píšou pro noviny FAZ nebo pro rozhlas Deutschlandfunk.

Aha, pomyslela jsem si, no, jasně! Aby měl člověk moc, může se stát i novinářem, psaní nemusí být nutně vyjadřovací prostředek shrbených postav a koktajících řečníků, můžete ho provozovat i k zatloukání kolíků, názorových sloupů, interpretačních pilířů.

„Nakopu ti prdel,“ to byl každopádně postoj za těmi řečnickými výstupy na rodičovské schůzce, a židle rozestavěné

do kruhu byly arénou, do níž řečníci vstupovali, aby demonstrovali sílu a šířili hrůzu — pro blaho a na ochranu svých dětí, to se rozumí.

Byla jsem tehdy beznadějně nepublikovaná. Nikdo by o mně potom neřekl: „To je Resi, je spisovatelka,“ ale: „To je Resi, Beina máma,“ a to by jako základ pro řečnický výstup na rodičovské schůzce mělo stačit. Ale ne. V náhodně vzniklých komunitách je důležité, kým kdo je. A kým kdo je, neznamená nic jiného než moc, kterou člověk má — což je obzvlášť ubohé, když vše probíhá v duchu „všímavé vzájemnosti“, „už žádný mobbing“ nebo „každý je jiný“.

Víš, Beo: já sama už jsem starší matka. Uvědomuju si, že mi dochází dech — především když se musím bavit s jinými rodiči. Přišla jsem o optimismus a zvědavost, jimiž jsem oplývala, když jsem chodila na rodičovské schůzky u tebe ve školce. To mi bylo teprve něco přes třicet a měla jsem chuť být matkou. Teď mi je pětadvacet a mám už po krk těch sráčů, upřímně, pohrdám jimi. Ten strach, co jim vytéká z pórů, a to, jak řvou a zuří a snaží se spolčit s někým, kdo by jim mohl skýtat ochranu, protože je silný. Jak vytvářejí koalice, vylučují slabší, číhají na to, až se někdo zesměšní —

Jsem taky taková.

Nedá se nic dělat, je to prostě strach. Máloco je děsivější než náhodně vzniklé komunity, máloco člověku nahání větší hrůzu než skupina lidí, která si myslí, že musí dojít ke společným závěrům.

Jenže nechodit na rodičáky taky nejde, koneckonců vás musím chránit, musím ukázat, že máte rodiče, a sice takové, kteří mají moc. Mají přece jenom tolik moci, že dokážou vydržet rodičovskou schůzku! — Ano, správně, miláčku. Je to začarovaný kruh.

Co se bažení po moci týká, je ovšem veskrze praktické mít děti. Člověk je může vystrčit před sebe, a dokonce ani nemusí jít o jeho vlastní děti. „V zájmu dítěte“ — tahle mantra funguje vždycky, protože nikdo přece nechce, aby nějaké dítě trpělo. Taková prolhanost mnou dokáže otřást. Ale co mám dělat? Už nikam nechodit, na žádné rodičovské schůzky, na žádný rodičovský „potlach“ — říká se jim tak, aniž by někdo uvážil, že ten výraz možná předepisuje úroveň diskuse, která tam bude probíhat.

„Nebud' taková, Resi,“ říkají mi. „Vždyť je to jen název!“ „Vždyť se nic tak strašného neděje.“

Dnes už vím, jakou moc slova, průpovídky a příběhy mají, jenže řešení přece nemůže spočívat v tom, že na ně rezignujeme. Jsem levičačka, jsem pro spravedlnost a ohleduplnost a myslím si, že má každý člověk stejnou hodnotu a že svět ještě dlouho nebude takový, jaký by měl být. Když mají všichni lidé stejnou hodnotu, není ale ani jasné, kdo je v právu a smí rozhodovat, naopak vládne nedůvěra vůči takovým nárokům na moc, nedůvěra, která může nakonec vést k tomu, že člověk nebude raději dělat vůbec nic, než aby byl podezírán z nárokování si moci. Levičáci se šíleně bojí viny — právě proto, že tolik zastávají spravedlnost a ohleduplnost. Ovšem opakem moci je bezmoc, a opakem toho mít slovo je přenechat je jiným.

„Zneužíváš to,“ řekne Friederike, „používáš to, abys jiné odrovnala.“

Je pravda, že když sedím na rodičovských schůzkách, považuju slovo i za svoji vlastní zbraň. Uklidňuju se představou, že jednou o tom šílenství, co se tu odehrává, něco napíšu. Zburcuju svým popisem svět.

Ale to je směšné, tak to přece nefunguje. Další rodičovská schůzka bude probíhat úplně stejně, aneb jak řekl Erich Kästner: „Prsty na psacím stroji zlo nezadrží.“

Jen já sama se držím pohromadě. To pro sebe píšu, pro nikoho jiného, každopádně ne pro Friederike, která si bez tak myslí, že se utápím v samých klišé. Proč musí mít tihle novinářští tatínci prošedivělé spánky?

Jo, přesně tak, a když si teď ještě přisadím a poznamenám, že ti, co celý večer nic neřekli, byly mladší ženy v červených botách a filcových bundách a že ty boty i bundy mají legrační švy na lícové straně, tak si možná taky pomyslíš, Beo, že to s tím vším přece nesouvisí, jenže ony to jsou rozhodující detaily, poukazující na skutečnost, a ty člověk do textu musí dostat, i když je to potom pro někoho bolestivé. Škrtí to a kouše a puká samými klišé.

Taky bych byla ráda, kdyby bylo všechno úplně jinak. Utopie bych mohla psát. Fantasy.

„Byl jednou jeden muž, co na sobě neměl nic už.

Šel do lesa, byla mu kosa.

Potkal moudrou ženu, a ta mu pravila:

„Není chytré chodit do lesa nahý.“ A on střelil a ona už nebyla.“

Neumím to, Beo. Ať už zkusím cokoli, vždycky z toho vyleze totéž. Připadá mi vtipné, když se něco rýmuje — a útěšné, když se objeví slůvko, které mi připomíná dětství. „Kakabus,“ například. Víš, co je to kakabus? Tak se tváří uražená, ne, jen lehce nakrknutá, asi tak čtrnáctiletá, možná dokonce i čtyřicetiletá holka, které všechno, co se jí navrhne, připadá blbý. Unavená a špatně naladěná — prostě kakabus.

Je domýšlivé, že chci být tou, která tohle slovo v literatuře zachová. Svedli by to přece i jiní; ostatně, existuje už tolik textů, tolik knih, miliony příběhů, proč k nim přidávat ještě ty moje? Ale když se zabývám touhle myšlenkou, můžu se taky ptát: k čemu já? Existuje už přece tolik žen, přelidnění, svět kvůli tomu hyne na úbytě.

„Nemusíš psát,“ řekla Friederike, „nedělej, jako by to ne-
bylo tvoje vlastní, sobecké rozhodnutí.“

Našla se v textu a nelíbilo se jí to. Nikdo nechce být kaka-
bus.

„Jen se nedělej,“ řekl mi Ulf ve stejné hospodě, ve které jsem
tehdy seděla s Renate, s Friederike, s Ulfem, s Ellen, s Renate;
potkala se s nimi popořadě a musela vysvětlovat, proč jsem
to udělala. Ulf chtěl být, jak sám řekl, v první řadě prostřed-
níkem: jako někdo, koho se to tolik netýká.

„Co se tě netýká?“

„Ty přece moc dobře víš co.“

Mlčela jsem.

„Představ si, že by někdo psal o tobě.“

„Jo.“

„A jak se ti to zamlouvá?“

„Nemusí se mi to líbit.“

„Narušila jsi intimní sféry!“

„To je mi líto.“

„Nemám ten pocit. Vypadáš, jako bys to každou chvíli
hodlala udělat znovu.“

„Jo, to je pravda. Protože myslím, že je to potřeba.“

„Je potřeba někoho zraňovat?“

„Jo, obávám se, že jo.“

„A pak se divíš, že se s tebou už nikdo nebaví?“

„Jo. Že nevidí, co se děje. Že tohle jsou jenom příklady, že
jde o mnohem víc.“

„O tebe.“

„Jo, samozřejmě, že o mě! Trpím tím, že jsem odsouzena
k mlčení!“

„Toho jsem se obával.“

„Čeho?“

„Že se budeš stylizovat do role oběti.“

Ulf, můj starý kamarád, kterého se to tolik netýká, ale přesto je bezradný: Exemplum docet.

À propos latina. Ulf má z latiny státnice. Udělal si je při škole. Mějte oči otevřené, ať jste áčko, nebo béčko! Naši si mysleli, že to platí jen pro mercedesy.

Ulf věří v dobro, musí mě přimět, abych dostala rozum — jinak už nikdy nenastane klid a mír.

Mír zavládne, až se shodneme na vyprávění, určíme role a text. Dokud se všichni hádají o roli oběti, nestane se nic. Dokud já určuju, kdo je kdo.

Takže tohle je Friederike. Kakabus. Princezna, podle jejích nálad se všechno točí, neumí jinak — jejím úkolem je být kakabus, vždycky jsou k tomu potřeba dva. Jeden, co odmítá, druhý, který neustále přichází s novými nabídkami a snaží se. Snažit se a tvářit se jako kakabus prostě patří k sobě.

A potom Ulf, můj prostředník, chodili jsme spolu už na základku a později to byl můj první opravdovej kluk. Tehdy. Na gymplu.

Tam jsme poznali i Friederike, která momentálně říká, že člověk si má předem zvážit, jestli si děti vůbec může dovolit. „To se přece ví,“ řekla, když jsem si postěžovala, jak drahé jsou výlety, které děti podnikají ve školce a škole.

Friederike má dvě děti, Silase a Sophii, s Ingmarem, lékařem, seznámila se s ním na Christianově svatbě, ostatně Christian s námi taky chodil na gympl.

Vera ne, ta po čtvrté třídě přešla na soukromou školu.

Vera byla se mnou a Ulfem na základce a potom s Friederike a Christianem v tenisovém klubu.

Vera a Frank mají taky dvě děti, Williho a Leona. Ulf děti nemá, má Carolinu a architektonické studio.

Christian a Ellen mají tři děti: Charlotte, Mathildu a Finna.

Ted' je otázka, jestli tenhle způsob vyjmenovávání k něčemu je.

Vsadila bych se, že jediný, kdo člověku zůstane v paměti déle než dvě vteřiny, je Friederike — protože jsem pro ni našla takové hezké přirovnání a výrok, který ji charakterizuje. Přesně jako v té ročence: „Friederike, kakabus, ,to se přece ví.“

V ročence, která vznikla u příležitosti naší maturity na počátku devadesátek na popud několika spolužáků, co viděli hodně amerických filmů z prostředí střední školy, jsme na jedné skupinové fotce byli Ulf, Friederike, Christian a já a pod ní byl popisek: „inťouši“.

Musela jsem mámě vysvětlit, co to znamená, že se jedná o zkratku pro „intelektuály“ a nemusí to být nutně míněno přátelsky. Ale bacha, mohla jsem dopadnout i hůř. Byla tam i sekce „pletačky“, holky, které s sebou na vyučování nosily pletení, nebo skupina „no idea“ pro všechny ty, u kterých autory ročenky prostě nic nenapadalo.

„Kakabus“ se dá přeložit třeba i jako „frfňa“; a když nám bylo devatenáct, tak jsme samozřejmě v očích našich pártychtivých, nekomplikovaných spolužáků byli odměření inťouši tvářící se ufrfňaně, a potom jsme se navíc všichni odstěhovali do Berlína, kam se stěhují ti, co si myslí, že jsou něco extra.

Takhle zhruba to je.

A přesto je to pravda.

À propos pravda.

Je to výraz, který se používá v boji, Beo. Dost nejspíše ho používám k podepření svého příběhu, šikovnější by bylo před-

pokládat, že se nejspíš zjeví sama. Protože přece před sebou vidíš Friederike! A hned ti to docvakne s těmi nafoukanci, co se stěhují do Berlína.

Ve skutečnosti jsou to samozřejmě všechno jen slova. Pravdivá slova, jistě, proč bych šířila nesmysly?

K příběhům, které se vyprávějí pořád dokola, až do úmoru („až do zplynování“, řekli by naši antiintelektuální spolužáci a nechápali by, v čem je problém), patří i ten, že pravda dříve nebo později vyjde najevo. Nemá smysl nic skrývat, vytěšňovat už vůbec ne, zametat věci pod koberec se člověku vymstí, a tak s tím raději vůbec nebudu začínat.

Z příběhů se totiž učím.

Mnohem radši než ze zásad údajné společenské dohody, které se — v rámci nejapné argumentace — říká „zdravý rozum“.

„Hej, to se přece ví, že se lidi časem odcizí, především když jim je čtyřicet a mají děti.“

Jo, přesně. V mém případě to znamená, že od ledna budeme bydlet pod mostem anebo platit třikrát větší nájem.

„Hej, to se přece ví, že děti stojí peníze, rostou, potřebují hodně místa; to si má člověk předem rozmyslet, jestli si je může dovolit.“

Jo, přesně. Ukousla jsem si moc velký krajíc a teď zírám, kam to vede.

„V širším centru bydlení rozhodně nenajdeme.“

Na bydlení v centru neexistuje právo. Tak to řekl člen berlínského stavebního senátu a během několika let, možná i měsíců, se to stane součástí zdravého rozumu, a ten, kdo si myslí něco jiného, je natvrdlej.

Nebudu si stěžovat. Lítost je jen pro pokorné lidi a myši, co byli pouze špatně pochopeni ve svém počínání, jímž přispívají

k obecnému dobru. Kdo si stěžuje, kdo je blízký sám sobě, zabírá místo lítosti druhých.

V žádném případě netoužím po něčem, co nemůžu dostat. Nechci být obětí, jsem silná. Dokážu mít svoje pocity pod kontrolou, v případě nouze lhát stejně jako liška: „Jsou moc kyselé,“ říká o hroznech, na které nedosáhne.

Další takový příběh, Beo.

Jsme obklopeni příběhy. „To se přece ví“ je jeden z nich, ovšem uznávám, že je velmi krátký.

Dokud ho Friederike vypráví, budu já vyprávět zase ten svůj, v němž ono „To se přece ví“ hlavní postava interpretuje jako: „Drž hubu, ty píčo, a přenes se přes to.“

Vím, že nesnášíš, když mluvím sprostě. Jsi můj korektiv, můj něžný anděl, moje lepší já —

Ne. Jsi prostě jen moje dcera. A já se tě bojím. O tebe? Nejspíš je to totéž.

Chci, abys byla v pořádku, nebo aspoň nechci nést vinu na tom, kdyby se tvůj život nebo život tvých sourozenců nepovedl. Ale jak se měří to, že se život povedl? Co k tomu potřebujete, co vám mám dát, čeho tě mám ušetřit, co mám udělat?!

„Ať děláš, co děláš, vždycky je něco špatně,“ je známá průpovídka. Rodiče to říkají pro odlehčení situace, ale funguje to vždycky jen krátce — protože dlouhodobě by člověk přece rád dělal věci správně.

Jednou z možností je prostě dělat to jinak než vaši rodiče. I když jim není co vyčítat: vždycky se něco najde, a ať člověk dělá, co dělá, vždycky je něco špatně, a můžou za to oni. A to můžete teď dělat jinak a, ano, správně, zase špatně.

Řekni mi, jak z toho člověk nemá přijít o rozum.

À propos přijít o rozum.

Ingmar prohlásil, že jsem vyšinutá. A když to řekne někdo jako on, je to ožehavé, protože je lékař a tím pádem má moc posílat lidi do blázince.

Lidi, co mě štvou, samozřejmě taky ráda označuju za šílence, Ingmara například, ale u mě je to něco jiného, je to jen výraz pro to, že nesdílím jeho názory a nezamlouvá se mi způsob, jímž je sděluje — a především to, co z toho na konci vyplývá: že patřím do blázince.

Ulf na to řekne, že se nemám stylizovat do oběti. Konec-konců jsem přece ta, kdo to celé začal, a už bych s tím taky mohla přestat.

„Ale to není dobrý,“ namítnu.

A celý se to rozjíždí nanovo.

„Nejseš ta, kdo o tom rozhoduje, Resi.“

„A kdo teda?“

„Každý sám za sebe.“

„Jo, přesně. To se mi nelíbí.“

„To my už víme. O to ses postarala.“

„Koho myslíš tím ‚my‘?“

„Mohlas do toho jít s náma.“

„Nechci.“

„A proč ne?“

„Protože to není dobrý!“

A zase od začátku.

„To tvrdíš ty.“

„Jo, přesně.“

„Nech si to pro sebe.“

„Jsem spisovatelka.“

„Tak si piš o sobě.“

„Přesně to jsem přece udělala! Mně—se—to—nelíbí!“

Dokud to někdo vzdá nebo se nezačne prát.

Frank se rozpřáhnul k ráně. Pochopil moje psaní jako výzvu k boji a kontruje tím, co má k dispozici.

Když se po vydání knihy ukázalo, kdo všechno se jí cítí zostuzen a poškozen, skutečně jsem se vyděsila natolik, až jsem uvažovala, že musím přestat psát. Nechtěla jsem nikoho zranit, ale pak mě napadlo, že od Ingmara taky nepožaduju, aby zavřel ordinaci.

„Ať člověk dělá, co dělá, vždycky je něco špatně,“ moc lidem dává zodpovědnost, a když už vůbec nic neudělám, ponesu vinu za to, že jsem nic neudělala.

Kdo se v tomto dilematu nechce ocitnout, musí zemřít. Chci říct: stáhnout se ze světa. Rozhodně nepřivádět na svět děti, přestože ty zase skýtají důvod tohle dilemma ignorovat a pokračovat dle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Nějak. Například jinak než vlastní rodiče, například vyprávět příběhy, které vám předkládám, abyste světu lépe porozuměli. Buď v souladu s těmito příběhy, nebo v protikladu k nim jsem vás všechny nechala očkovat — No? A kde? — samozřejmě že u Ingmara.

Nápad na televizní inscenaci: jedenapůlroční dítě protagonistky Resi, spisovatelky, která ve strachu ze zneužití moci, špatných slov a svojí omezené perspektivy ukončila kariéru — nyní se tedy věnuje výhradně rodině a jejímu blahu — utrpí v důsledku trojitého očkování u doktora Ingmara újmu na zdraví a upadne do kómatu.

Nejhorší je, že Resi původně byla proti jakémukoli očkování — příliš riskantní! Farmaceutický průmysl si jen mastí kapsu! — ale doktor Ingmar ji přemluvil.

Odpor vůči očkování je prý koníček matek na plný úvazek, které nemají na práci nic jiného než se starat o svoje nemocné děti, a Resi se ničím takovým stát nechtěla.

Zažaluje doktora Ingmara a soud prohraje — protože před očkováním sestře samozřejmě podepsala prohlášení, že bere na vědomí všechna rizika, a tím pádem si za všechno může sama.

Jsem spisovatelka. Dělán prostě to, co považuju za správné (Co to vlastně bylo? Očkovat? Nebo raději ne? Mluvit? Nebo raději držet hubu? Dělat, nebo nechat být, odmítat, nebo přitakávat, přesně tak nebo všechno úplně jinak?), ať už je to jakkoli: moje děti si mě vybraly, tyhle zákruty a rozporuplnosti prodělávají spolu se mnou — protože mě znají a jsou mi nakloněné.

Jejda. Ne. Přesně to jsem si myslela i o svých starých kamarádech.

Poselství pro všechny staré kamarády: tohle není nic pro vás. „Naše společná cesta tady končí.“ — autorkou téhle věty je Vera, stojí v jejím mailu na rozloučenou. Připadá mi okázalá a strojená, dovedu si ale představit, že se vám právě proto líbí. Je rozhodně lepší než všechno, co padá ze mě, tak si ji prosím vás vezměte a jděte do prdele.

Jak už bylo řečeno, Bea nesnáší, když mluvím sprostě. Je to moje nejstarší dítě, ale je ještě dost mladá na to, aby mě i tak milovala, jinými slovy: aby mě chtěla nějak vnímat a chápat.

Zatím to ještě jinak neumí, je na mě závislá.

Je surové adresovat jí moje poselství?

Možná ano. Ale očkovat jsem ji taky nechala. Mohla na to umřít.

Můžeš si za to sama

Bea přijde na svět jednoho zimního rána, před více než čtrnácti lety, v Lipsku. Tu zimu bych mohla šeptem počítat mezi „jednu z těch zim“, jako bych byla nějaká stařena, co pamatuje hodně staré časy.

„Tehdy byly zimy ještě tuhé, lidi topili uhlím, které jim vozil rachotící diesellový nákladák, do vlhkých zděných sklepů ho tahali muži v zástěrách s umouněnými tvářemi. Dovedeš si to představit, Beo?“

Ne. Čtrnáct let je pro Beu dlouhá doba, délka jejího života. Pro mě je to nedávno, ještě teď si totiž přesně vybavuju, jak to v našem sklepě páchlo a že jsem koncem těhotenství sousedům šlohla druhej uhlák, abych trochu rozložila váhu. Vlevo uhlák naplněný jen z poloviny, vpravo taky, a uprostřed v břiše Bea. Za okny minus patnáct a na chodnících náledí.

To nebyly žádné prastaré časy, ale nultá léta nového tisíciletí s mobilními telefony a kyberprostorem, geotermálním

podlahovým vytápěním a železobetonovými sklepy; jenom tam, kde jsme bydleli my, bylo ještě všechno jako dřív a tím pádem cenově dostupné pro nízkopříjmové osoby jako Svena a mě.

Jasně, že jsem mohla Beu přivést na svět v nějaké moderní porodnici, místo toho k nám domů přišla porodní asistentka s fonendoskopem. Protože jsme to tak chtěli. „Nevkládat život a smrt do rukou strojů ani do rukou lidí, co ze sebe udělali prodloužené ruce strojů. To už je moc, říkali jsme si, Beo, posloucháš mě?“

Porodní asistentka mi přiložila fonendoskop k břichu a hledala tlukot srdce dítěte. Zkontrolovala také jeho polohu a vyhodnotila ji jako správnou; takhle se dostane ven bez problémů, no, a tak tomu pak i bylo.

Sven pořádně zatopil. Dvakrát víc briket v kamnech než normálně.

„Sven ti přestříhl pupeční šňůru, Beo, slyšíš? Je důležitý, že jsme u tvýho porodu byli jen ve třech, porodní asistentka, Sven a já. Tenhle porod podle prastarých metod nás ale stál tři sta padesát euro navíc, zatímco porod v porodnici za použití všemožných high tech přístrojů a za dozoru pěti lékařů by plně hradila pojišťovna.“

Možná si teď říkáš, že si za to můžu sama, tak to ale není. Jsou cesty, které vedou buď sem, anebo tam, a já chci, abys to věděla. Co je zdarma a za co se připlácí, co platí občané společně a co ne, je záležitost vyjednávání. Otázka moci. Nikdy není dost brzo na to začít ti znovu a znovu vysvětlovat, že okolnosti, v nichž žiješ, nevznikly náhodou a už vůbec ne z nutnosti. Jsou za nimi konkrétní rozhodnutí a zásady, a ty se hned musíš ptát: čím?

Mojí matce například porodní asistentka v moderně vybavené porodnici řekla, že mateřské mléko je škodlivé a kojení

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Mít svůj jistý.***

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.